

Η ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ

Η λέξη μύθος, στην προκειμένη χρήση του στο αφιερωματικό τεύχος της «Ευθύνης», υποθέτω ότι θέλει να δείξει την ουτοπία, αν όχι της επιδιώξεως, τουλάχιστον της πραγματοποιήσεως ενός λαϊκού κράτους. Το «λαϊκό» συνάγω ότι χρησιμοποιείται με την έννοια ενός κράτους όπου θα απουσιάζει κάθε έννοια ίερού. Η πολιτεία αυτή θα είναι απαλλαγμένη από κάθε σχέση προς κάτι που θα υπερέβαινε τα ανθρώπινα. Ο άνθρωπος, μόνος κυρίαρχος, θα κανόνιζε τα της συμπεριφοράς του, τις σχέσεις του με τους συνανθρώπους και τον κόσμο. Η αυτονομία είναι το κύριο χαρακτηριστικό του. Μόνον ο άνθρωπος έχει λόγο καθότι μόνον αυτός υπάρχει και κανονίζει. Μόνον αυτός είναι αρχή και τέλος. Κανείς δεν μπορεί να του επιβληθεί έξωθεν. Αυτός αποφασίζει και διατάσσει.

Μια δεύτερη έκδοχή του «λαϊκού» προφανώς είναι αυτή που το έτυμολογεί από τον λαό. Κάθε τί, δηλαδή, που μπορεί να έχει κύρος οφείλει να είναι σύμφωνο με τη θέληση του λαού, να εκφράζει τις δυνάμεις που ο λαός σαν οντότητα μπορεί να περιλαμβάνει. Αυτό θα έσήμαινε ότι δεν μπορεί να εκπροσωπεί ατομικές πρωτοβουλίες αλλά να συμπίπτει με μια καθολικότερη αντίληψη που επικρατεί. Ο λαός σαν αυθύπαρκτη οντότητα αποφασίζει τι τον εκφράζει στη βαθύτερη ουσία του και άρα τι είναι καλό για το σύνολό του και όχι για όρισμένους.

Και οι δύο εκδοχές φαίνεται ότι διατυπώνονται σε αντίθεση προς μία έξωθεν παρέμβαση, του Θεού για παράδειγμα, ή έσωθεν από μία ολιγαρχία αρχόντων που περιφρονεί τα δικαιώματα των πολλών.

Στην πρώτη αντίθεση ο άνθρωπος τονίζει τις αποστάσεις του από κάθε διευθέτηση των ανθρωπίνων βάσει επιταγών και νόμων που διατυπώνει ο Θεός ή η Εκκλησία. Τους αγνοεί θεωρώντας ότι μόνον αυτός έχει αυτό το δικαίωμα. Με κάτι τέτοιο, όμως, φαίνεται ότι ο άνθρωπος επαναλαμβάνει μια πρώτη στάση αρνήσεως όπως εκείνη που οι Γραφές σημειώνουν στο λυκαυγές της ανθρωπότητας. Ο άνθρωπος μπήκε στον πειρασμό να παρακούσει μιαν αρχέγονη έντολη παρακινούμενος από μία έξωθεν υποβολή ή και διαβολή. Μπορεί, όμως, να μη χρειαζόταν ή παρέμβαση και τρίτων. Η αντίθεση να ήταν αυθόρμητη για να δειχτεί εκ μέρους του ανθρώπου μια βούληση ανεξαρτητοποίησης και αυτονομίας.

Μια τέτοια στάση εκ μέρους του ανθρώπου θα μπορούσε να έρμηνευτεί και «ψυχαναλυτικά». Η αντίδραση αυτή θα έδειχνε κατά κάποιο τρόπο μία θέληση Οιδίποδα, ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση συνειδητά θα αρνιόταν ή θα φόνευε τον Λάιο, τον πατέρα του –σύμβολο του Θεού Πατέρα– για να κατακτήσει και να κατέχει εφεξής την Ιοκάστη, την μητέρα του –σύμβολο της γης και του κόσμου. Ο Θεός δεν θα είχε πια κανένα λόγο για να ορίζει τα ανθρώπινα. Θα ήταν απαγορευμένος.

Καμιά ἀγόρευση στήν ἀγορά γιά τὰ κοινά, γιά τὰ δημόσια. Θά μπορούσε νά ιδιωτεύει. Ὁ χῶρος του πλέον θά ἦταν ὁ ιδιωτικός· ὑπόθεση ιδιωτικοῦ δικαίου. Ἄν θά εἶχε λόγο ὑπάρξεως, θά περιοριζόταν στά αὐστηρῶς προσωπικά. Ἐπ' οὐδενί λόγῳ θά ρύθμιζε τὰ τῆς Πολιτείας. Ἄν δὲν διωκόταν κιόλας καταδικασμένος σὲ ἀφωνία. Ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἀνθρώποι του κινδύνευαν ὡς ἐπικηρυγμένοι ἂν τολμοῦσαν νά ἀρθρώσουν λόγο ἢ νά προβοῦν σὲ ἐνέργειες θρησκευτικές.

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα μᾶς προσφέρεται στὸ μυθιστόρημα *Ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα* τοῦ Γκράχαμ Γκρήν (Οἱ ἐκδόσεις τῶν Φίλων, Ἀθήνα 1965) σ' ἓνα Μεξικὸ παραδομένο σὲ ἄθεους κυβερνητές καὶ διωχτές, καθὼς μᾶς ἐξηγεῖ στὸν μεστὸ πρόλογό του ὁ Φρανσουά Μωριάκ. Ἐκεῖ, ἡ ἐλπίδα ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει μὲ τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς ἱερέα ἀμέσως μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ προηγούμενου. Αὐτὸ τὸ μαρτύριο συνέχιζε τὴ μαρτυρία, μία μαρτυρία ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητη καὶ σήμερα γιά νά ὑψωθεῖ φωνὴ καὶ νά πεῖ ὅτι εἶναι καθαρὸς παραλογισμὸς ἢ προσπάθεια ποὺ γίνεται νά φιμωθεῖ ἢ «ἄλλη φωνή» σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στά ἀνθρώπινα. Βέβαια, μὲ τὸ νά θέλουν ὀρισμένοι νά ἀκούγεται αὐτὴ ἡ φωνή, νά καθοδηγεῖ καὶ νά βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ μιὰ ἄλλη σκοπιά, δὲν σημαίνει ὅτι σ' ἓνα «λαϊκὸ κράτος» ἐπιθυμοῦν ν' ἀντιτάξουν ἓνα «κράτος τοῦ Θεοῦ» θρησκευτικῆς ἐμπνεύσεως. Θέλουν ἀπλῶς νά ὑπερασπιστοῦν τὸ καθῆκον τους –δὲν πρόκειται γιά δικαίωμα– νά ἀκουστοῦν καὶ ἄλλες ἀπόψεις, γιὰτι εἶναι πεπεισμένοι ὅτι αὐτὲς οἱ ἄλλες ἀπόψεις εἶναι πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ καὶ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς προασπίσεως τῆς ἐλευθερίας ποὺ τόσο πασχίζουν γι' αὐτή. Τελικὰ χρειάζεται μία ἀντίσταση καὶ ἡ προβολὴ ἑνὸς ἐλεύθερου φρονήματος.

Θυμᾶμαι μὲ συγκίνηση τὴν ἱστορία τῆς πόλεως Νόβα Χούτα στήν Πολωνία. Ἦταν ἡ πρώτη πόλη στὸν κόσμον ποὺ οἱ κομμουνιστικοὶ ἐγκέφαλοι σχεδιασμοῦ τῆς πόλης ἀπέφυγαν συστηματικὰ ἢ μᾶλλον ἀρνήθηκαν νά ὀρίσουν ἓνα τόπον γιά τὴν οἰκοδόμηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πρωτοτυπία ἐγκειτο στὸ ν' ἀποτελέσει τὴν πρώτη πόλη στὸν κόσμον χωρὶς «ἱερὸ τόπον», χῶρον γιά τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ σύναξη γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς μαζί μὲ τὸν πιστὸ λαὸ ἀντέδρασαν καὶ ἀπαίτησαν νά βρεθεῖ τόπος. Τὰ σχέδια ἔπρεπε νά τὰ ξαναδεῖ ἢ ἀρμόδια ὑπηρεσία καὶ νά τὰ ἀναθεωρήσει. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ τελικὰ μὲ τὴ χάρη Του «νίκησε». Οἱ ἀρχὲς ὑποχώρησαν στὸ ἀρχικὸ τους σχέδιον καὶ παραχώρησαν συγκεκριμένο τόπον. Τὰ παιδιὰ τοῦ γειτονικοῦ σχολείου ἔσπευσαν νά φέρουν ἀπὸ τὸ διπλανὸ ποτάμι ποὺ διασχίζει τὴν πόλη μεγάλα βότσαλα γιά νά τὰ ἐπικολλήσουν σ' ἓνα μεγάλο μέρος τῆς τοιχοποιΐας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. Χωρὶς ἴσως νά ἦταν καὶ ἀπόλυτα συνειδητὸ οἱ κάτοικοι προχώρησαν σὲ μιὰ *de facto* «συμφωνία» γιά τὴν ἄσκηση τοῦ σχήματος τῆς «συναλληλίας» στίς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Διακριτὲς μὲν οἱ ἐξουσίαι ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου ἡ μία πλευρὰ φανερωνόταν

αδιάκριτη, ὀφείλε ἢ ἄλλη νὰ τῆς θυμίζει «ἐν ἐξουσία» καὶ μάλιστα λαϊκὴ ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ ὑπερβαίνει ὄρους καὶ ὄρια σὲ πράγματα ποὺ δὲν τὴν ἀφοροῦσαν ἐνῶ νόμιζε ὅτι τὴν ἀφοροῦσαν.

Τὸ «λαϊκὸ κράτος» στὴν περίπτωσή μας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ σκοτώσει τὸν Πατέρα γιὰ νὰ σφετεριστεῖ τὴν μητέρα. Μποροῦσε κάλλιστα νὰ ἐνηλικιωθεῖ καὶ νὰ ἀναπτύξει ὑγιεῖς σχέσεις μὲ ὅλους καὶ ὅλα. Ὁ καθένας νὰ ἔχει τὴ θέση ποὺ τοῦ πρέπει καὶ νὰ ἀναγνωρίζει τίνος εἶναι τελικὰ ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα ἔτσι ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ζήσει ὁ κόσμος χωρὶς ἀνόητες ἀντιπαλότητες, ἀποκλεισμοὺς καὶ «μυθολογικὲς» ἀντιλήψεις.